

วัดร้างในตัวเมืองพิษณุโลกที่ไม่มีคนรู้จัก

เนื่องจากวัดร้างหลายวัดในตัวเมืองพิษณุโลกได้ถูกใช้บริเวณวัดเป็นที่ตั้งของโรงเรียน บ้านเรือน และตลาดร้านค้าเสียแล้ว จึงไม่มีคนรู้จักมากนัก นอกจากผู้สูงอายุเท่านั้น ส่วนคนหนุ่มสาวรุ่นใหม่ไม่ค่อยคนนักจะรู้จัก นอกจากผู้สูงอายุจะเล่าให้ฟังเท่านั้นจะได้กล่าวถึงวัดดังกล่าวตามลำดับไป

วัดราชคฤห์

วัดราชคฤห์ปัจจุบันนี้ได้กลายเป็นที่ตั้งของโรงเรียนเจ้าการบุญเสียแล้ว ซึ่งอยู่ริมถนนเจ้าการบุญ ติดกับวัดนางพญา คืออยู่ทางทิศตะวันออกของวัดนางพญานั้นเอง

คุณบุญชค แสงถ่าย ได้เขียนเรื่องราวของวัดราชคฤห์ไว้ตอนหนึ่งในหนังสือ “นำเที่ยวเมืองสองแคว และพิษณุโลก” ซึ่งพิมพ์เมื่อ พ.ศ. ๒๔๘๒ (ผ่านมาแล้วถึง ๓๒ ปี) ขอนำมากล่าวไว้ในที่นี้ดังต่อไปนี้

“วัดราชคฤห์ อยู่ในบริเวณโรงเรียนอาชีพแผนกการช่าง เย็บเสื้อและการฝีมือ ใกล้กับถนนเทพจันทร์ อยู่ทางด้านตะวันออกของวัดนางพญาไปไม่ไกลนัก มีวัดนางชีอยู่ติดต่อกับวัดนี้ด้านตะวันตก แต่เดิมก็เป็นอาณาเขตเดียวกันกับวัดนางชี ภายหลังรัฐบาลได้ใช้สถานที่ติดเขตวัดราชคฤห์เป็นที่ตั้งโรงเรียนพิษณุโลกพิทยาคม แล้วย้ายไปอยู่ทางฝั่งแม่น้ำตะวันตก จึงยกโรงเรียนนี้เป็นโรงเรียนช่างเย็บเสื้อและฝีมือมาจนบัดนี้ วัดนี้เป็นวัดเก่าแก่ น่าจะสร้างคราวเดียวกับวัดนางพญา แต่เดิมน่าจะเจริญดีมาก เพราะสังเกตได้จากถนนหนทางที่เดินเข้ามาวัดนี้ได้สร้างเป็นถนนอิฐ สถานที่ต่างๆ ในวัดนี้ปรักหักพังเสียหมดแล้ว เหลือแต่ฐาน เหตุที่ร้างและปรักหักพัง เพราะมีวัดในถิ่นเดียวกันมากเกินไป และไม่มีผู้อุปการะก่อสร้างตกแต่ง ต่อมาเรื่อยๆ เข้าจึงได้พังทลายหมด”

นอกจากวัดราชคฤห์แล้ว ในข้อความข้างบนนี้ คุณบุญชคยังกล่าวถึงวัดอีกวัดหนึ่งคือ “วัดนางชี” ซึ่งคงจะอยู่กลางระหว่างวัดนางพญากับวัดราชคฤห์นั่นเอง

นอกจากนั้นคุณจำลองยังได้เขียนสันนิษฐานไว้หนังสือพิมพ์เผ่าไทยและเทอดไทย ว่า วัดราชคฤห์นี้เป็นวัดโบราณ กงจะใหญ่โตและสำคัญมาก และคงสร้างขึ้นรุ่งเรือง คราวเดียวกับวัดพระศรีรัตนมหาธาตุ วัดนางพญาก็ได้ และคงเป็นวัดที่พระมหากษัตริย์ ทรงสร้าง เพราะชื่อ “ราชคฤห์” และสร้างใกล้วัดหลวงนั่นเอง ถ้าเป็นวัดของบุคคลธรรมดาสร้างคงไม่มีใครกล้าสร้างวัดใหญ่แน่ นอกจากนี้คุณจำลองยังกล่าวถึงการพบพระเครื่องกรุวัดราชคฤห์อีกว่า ที่พบแล้วมี ๒ พิมพ์ด้วยกัน คือพิมพ์เนื้อดินเผาสีดำ ซึ่งชอบเรียกกันว่า “นางวัดราชคฤห์” อันเป็นพระนั่งปางมารวิชัย อันคล้ายพระพิมพ์นางพญา เข้าตรงทรงเทวดาพิมพ์หนึ่ง อีกพิมพ์หนึ่งเป็นพิมพ์เนื้อดินเผาสีดำ เป็นพระนั่งปางมารวิชัย คล้ายพระกรุวัดสะตือ

สำหรับ วัดสะตือ ก็เป็นวัดร้างที่ไม่มีคนรู้จักอีกวัดหนึ่งที่คุณจำลองได้กล่าวไว้ในหนังสือพิมพ์ดังกล่าว ซึ่งคุณจำลองกล่าวว่าคงเป็นวัดที่ตั้งอยู่ติดกับวัดราชคฤห์นั่นเอง ก็คงจะอยู่ใต้วัดราชคฤห์

อย่างไรก็ตามทั้งวัดราชคฤห์, วัดนางชี และวัดสะตือ ไม่ค่อยมีคนรู้จักกันแล้ว และเรื่องของ วัดสะตือ นี้ “ตรียมปวาย” ก็ได้เขียนกล่าวถึงไว้เช่นกัน คือเขียนไว้ในหนังสือ “ปริวรรตอธิบายแห่งพระเครื่องฯ เล่ม ๒ เรื่อง พระนางพญา และพระเครื่องฯ จังหวัดพิษณุโลก” ตอนหนึ่งว่า

“วัดนี้เป็นวัดร้าง ตั้งอยู่หลังวัดนางพญาในปัจจุบันนี้ ไม่ปรากฏหลักฐานที่แสดงเค้าว่าเป็นวัดอยู่เลย นอกจากอิฐเก่า ซึ่งอยู่ตามพื้นดินเท่านั้น เป็นที่ปลูกสร้างบ้านเรือนของชาวบ้านไปหมด พระเครื่องฯ ของวัดนี้มีหลายชนิด มีทั้งพระเครื่องสกุลนางพญา คือพิมพ์สามเหลี่ยม เนื้อดิน และแบบอื่น . . .”

จึงน่าจะเชื่อได้ว่าบริเวณใกล้วัดราชคฤห์ วัดนางพญา และวัดนางชี ยังมีวัดร้างอีกวัดหนึ่ง คือ “วัดสะตือ” นี้

อย่างไรก็ตาม ทั้งวัดราชคฤห์ วัดนางชี และวัดสะตือ เป็นวัดร้างที่ไม่ค่อยจะมีคนรู้จักกันแล้ว นอกจากผู้เฒ่าผู้แก่เท่านั้นเอง

วัดเสือหรือวัดป่ามด

สำหรับวัดเสือหรือวัดป่ามดนี้ คุณจำลองได้เขียนไว้ในหนังสือพิมพ์เผ่าไทยและเทอดไทยเช่นกัน ว่าตั้งอยู่ใต้วัดราชบูรณะ แต่ปัจจุบันไม่มีซากเหลืออยู่เลย ที่วัดเสือนี้นายคัมผู้ชุกติลาจาริกใต้ในพระเจดีย์ ซึ่งเขียนด้วยอักษรขอม และเขียนไว้เมื่อ พ.ศ. ๒๐๙๒ เดิมเก็บไว้ที่ห้องรับแขกที่ว่าการมณฑลพิษณุโลก ปัจจุบันอยู่ในหอสมุดวชิรญาณ นายจำทองคำวรรณ ได้แปลไว้แล้วเป็นเรื่องพระธรรมกาย และได้พบพระเครื่องกรวัดเสือนี้นี้แบบหนึ่ง ซึ่งมีอยู่ประมาณ ๓ พิมพ์ด้วยกัน คือ พิมพ์ใหญ่ พิมพ์กลาง และพิมพ์เล็ก สำหรับพิมพ์ใหญ่นี้มีรูปลักษณะคล้ายพระนางพญาพิมพ์ใหญ่ แต่เป็นพระเนื้อสัมฤทธิ์ที่ผสมทองคำมาก และเป็นพระแบบว่าหน้าทอง สวยงามหาได้ยากมาก

วัดเสือและวัดป่ามดนี้ น่าจะมีการสำรวจขุดค้นหาหลักฐานกันต่อไป

วัดสระหุข้าง

สำหรับวัดสระหุข้างนี้ คุณจำลองได้เขียนไว้อีกกว่าเป็นวัดที่ตั้งอยู่ในกำแพงเมืองเก่าด้านใต้และชิดกำแพงดินแถบตะวันตก ปัจจุบันอยู่ในบริเวณวิทยาลัยครูพิบูลสงคราม ในแผนที่โบราณเรียกบริเวณนี้ว่าวัดสระหุข้าง เดิมชื่ออะไรไม่ทราบได้ ปัจจุบันนี้ไม่มีซากโบราณสถานอะไร นอกจากมีต้นโพธิขนาดใหญ่อยู่ ๑ ต้น บางคนกล่าวว่าบริเวณวิทยาลัยครูพิบูลสงครามนี้เป็นทะเลแดงมาก่อน เมื่อพบพระเครื่องบริเวณนี้จึงมีคนเรียกพระเครื่องกรนี้ว่า “กรหัวทะเลแดง”

สำหรับพระเครื่องที่พบกันกล่าวว่ามีถึง ๒ แบบ เช่น พระสามพี่น้อง เนื้อชินเงิน สนิมดำ พุทธลักษณะเป็นภาพพระพุทธรูป ๓ องค์ องค์กลางเป็นภาพพระพุทธรูปปางมารวิชัย ประทับเหนือบัลลังก์บัวคว่ำบัวหงาย เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีอีก ๕ แบบด้วยกัน

วัดโพธิทอง

เป็นอีกวัดหนึ่งที่ไม่มีซากโบราณวัตถุสถานเหลืออยู่เลย เพราะบริเวณวัดได้กลายเป็นที่ตั้งบ้านเรือนของข้าราชการมหาดไทยและประชาชนเสียหมดแล้ว วัดโพธิทองนี้ตั้งอยู่

ทางตะวันตกเฉียงใต้ของวัดวิหารทอง ซึ่งวัดวิหารทอง วัดศรีสุทศและวัดโพธิทองนี้ตั้งอยู่ใกล้ ๆ กัน เข้าใจว่าคงเป็นวัดรุ่นราวคราวเดียวกันมาตั้งแต่สมัยสุโขทัยนั่นเอง

วัดราชประดิษฐฐาน

เป็นวัดร้างอีกวัดหนึ่งที่ไม่ค่อยมีคนรู้จักกันแล้ว เพราะตั้งอยู่ในค่ายทหาร คือ ค่ายนเรศวรมหาราชฝั่งตะวันตกของแม่น้ำน่าน วัดราชประดิษฐฐานนี้สมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ได้ทรงบันทึกไว้ในจดหมายเหตุระยะทางไปพิษณุโลก เมื่อวันที่ ๑ มิถุนายน ร.ศ. ๑๒๐ ไว้ตอนหนึ่งดังนี้

“ . . . คู่วัดยางแล้วขึ้นม้าเลียบมาตามถนนริมน้ำข้ามกำแพงเมืองเข้ามา กำแพงเมืองทางด้านพระยาเทพาไม่ได้ความว่าอะไร ว่ายังไม่ได้เที่ยว แต่สังเกตตาคูเห็นโอบไปและปลายตกเฉียงตะแคงแกง สังเกตได้ว่าเป็นรูปตโปน มีทำนองอย่างเช่นเขียนไว้ข้างบนนั้น กำแพงเมืองที่มีอยู่นั้นไม่สูง เห็นจะจตุรก่อมาแล้ว เมื่อได้ข้ามกำแพงมาตามถนนริมน้ำถึงหน้าโรงเรียนหมอออเมริกัน จึงเข้าข้างโรงเรียนมุกรกเข้าไปคู่วัดราชประดิษฐฐาน วัดนี้มีพระเจดีย์ใหญ่ตั้งอยู่กลาง เป็นพระเจดีย์กลม มีมุข ๔ ทิศ บนหลังซุ้มมีพระเจดีย์เล็กทำนองเหมือนศรีรัตนเจดีย์ มีคูหาทูลเข้าในองค์ได้ข้างด้านใต้ ข้างในมีคนัก ข้างตะวันออกองค์พระเจดีย์มีอุโบสถพัง ไม่มีพระพุทธรูป ใครจะยกเอาไปไหนเมื่อไรไม่ทราบ มีแต่เสมาใหญ่มาก ข้างตะวันตกองค์พระเจดีย์มีวิหารพัง มีพระพุทธรูปปูน คู่วัดนี้แล้วกลับทางเดิม มาเข้าถนนริมน้ำเลียบลงต่อมาอีกหน่อยถึงบ้านพระปู่ควัน . . . ” *